

Prof. dr hab. Tadeusz Wiśniewski

Kolegium Prawa

Akademia Leona Koźmińskiego

Ocena dorobku naukowego oraz rozprawy habilitacyjnej dr Olgi Marii Piaskowskiej, zatytułowanej: *Stwierdzenie naruszenia Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i jego skutki w polskim procesie cywilnym*, (Warszawa 2021, ss. 484; recenzent wydawniczy dr hab. Marcin Dziurda).

I. Formalne aspekty recenzji

Pismem dyrektora Instytutu Prawa SWPS Uniwersytetu Humanistycznospołecznego w Warszawie z dnia 22 marca 2022 r. zostałem poinformowany o decyzji Rady Naukowej wskazanego Instytutu o włączeniu mnie jako recenzenta w skład komisji habilitacyjnej dr Olgi Marii Piaskowskiej (dziedzina nauk społecznych, dyscyplina nauki prawne). Postępowanie habilitacyjne toczy się na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jedn.: Dz. U z 2022 r. poz. 574 ze zm.; dalej jako: PSWN) i aktów normatywnych wykonawczych. Otrzymałem też regulamin SWPS UH w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego. W załączeniu przesłano natomiast – w wersji papierowej i elektronicznej - dokumentację związaną z dorobkiem i osiągnięciami naukowymi Kandydatki, w tym Jej autoreferat. W recenzji uwzględniono kryteria oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego wynikające z prawa o szkolnictwie wyższym i nauce (art. 219 ust. 1 pkt 1-3, art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a i b). Kryteria te obligują recenzenta w szczególności do odpowiedzi na pytanie, czy jest osiągnięciem habilitacyjnym wydana w 2021 r. przez wydawnictwo Wolters Kluwer monografia Habilitantki pt. *Stwierdzenie naruszenia Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i jego skutki w polskim procesie cywilnym*, i zarazem dziełem stanowiącym wkład w rozwój nauk prawnych. Z punktu widzenia wymagania co do tego wkładu oceniono też pozostałe publikacje książkowe i powiązane tematycznie artykuły naukowe opublikowane w czasopismach naukowych lub w

recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b PSWN. Oceniono też w aspekcie istotności aktywność naukową Habilitantki realizowaną w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej. Rozważono tym samym, czy podjęta po doktoracie aktywność naukowa Kandydatki do kolejnego stopnia naukowego, wskazuje, że osiągnęła ten poziom rozwoju naukowego, który daje gwarancje, iż może zarówno prowadzić samodzielnie badania naukowe i kierować nimi, jak też uczestniczyć w procesie rozwoju nowych kadr naukowych.

Ocenę innych sfer Jej działalności (dydaktycznej i organizacyjnej) pozostawiam organom właściwym do podejmowania decyzji o nadaniu stopnia doktora habilitowanego nauk prawnych.

W ramach części wstępnej recenzji wypada kilka słów poświęcić sylwetce i drodze zawodowej Habilitantki.

Otóż ukończyła studia prawnicze na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w 2006 r. W latach 2006 - 2010 była uczestniczką seminarium doktoranckiego prowadzonego przez profesora K. Marszałę na tymże Wydziale. W 2008 r. na podstawie rozprawy doktorskiej „*Znaczenie prejudycjalne rozstrzygnięć administracyjnych w procesie karnym*” otrzymała od Rady Naukowej Instytutu Prawa Karnego Uniwersytetu Warszawskiego stopień doktora nauk prawnych w zakresie prawa. Zdała też egzamin adwokacki w Warszawie w 2016 r. co potwierdza wieloaspektową ciągłość Jej kontaktu po studiach ze sferą prawa. W latach 2011-2021 była zatrudniona w Sądzie Najwyższym (Izba Cywilna), zajmując początkowo stanowisko asystenta, a następnie starszego asystenta sędziego Sądu Najwyższego. Zakres czynności Habilitantki obejmował m.in. przygotowywanie propozycji rozstrzygnięć i orzeczeń oraz ich uzasadnień, a także innych dokumentów związanych z zadaniami wykonywanymi przez Sąd Najwyższy. Do Jej obowiązków należało także opracowywanie zwięzłych streszczeń zagadnień prawnych, przedstawianych przez sądy powszechne Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia, a które następnie były publikowane w powszechnie dostępnym biuletynie (popularyzacja orzecznictwa SN). W ramach nadmienionego zatrudnienia, spełniając życzenie Prezesa kierującego Izbą Cywilną Sądu Najwyższego, przeprowadziła także badania aktowe i zanalizowała orzecznictwo w tejże Izbie Cywilnej dotyczące instytucji zażalenia na orzeczenia kasatoryjne sądów drugiej instancji. Rezultat tych badań, mających wszak charakter nie tylko pragmatyczny, lecz również *stricte*

naukowy, zawarto w publikacji pt. *Skarga kasacyjna. Zażalenie do Sądu Najwyższego na podstawie art. 394¹ § 1 kpc* (red. D.E. Kotłowski), Warszawa 2016.

II. Ocena rozprawy habilitacyjnej jako osiągnięcia naukowego

W odniesieniu do recenzowanej rozprawy habilitacyjnej należy w pierwszej kolejności podkreślić, że została ona opublikowana przez wydawnictwo Wolters Kluwer Polska S.A., a zatem przez oficynę znajdującą się w wykazie wydawnictw punktowanych Ministra Edukacji i Nauki.

W przedstawionej przez Habilitantkę jako Jej osiągnięcie naukowe w rozumieniu art. 219 ust. 1 PSWN monografii pt. *Stwierdzenie naruszenia Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i jego skutki w polskim procesie cywilnym*, skupiono się na dwóch - trafnie uznanych za zasadnicze i najistotniejsze - polach badawczych: kwestii skutków o charakterze ogólnym związanych z wpływem orzecznictwa strasburskiego na orzecznictwo sądów krajowych oraz problematyce skutków indywidualnych, a więc następstw konkretnych i ściśle łączących się z obowiązkiem wykonania przez Polskę wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: ETPC lub Trybunał), w tym związanych z wyborem właściwego instrumentu służącego usunięciu naruszenia. Takie podejście do tematu rozprawy odpowiada zatem jej tytułowi, który – antycypując dalsze rozważania - można jednocześnie uznać za adekwatny do zawartości rozprawy. Rozpoznanie badawcze zawężono przy tym do obszaru procesu cywilnego. Habilitantka we wstępie rozprawy (s. 17) uzasadnia pominięcie postępowania nieprocesowego okolicznością, że w postępowaniu tym, odmiennie w porównaniu do procesu cywilnego, ujęto podstawy ponownego przeprowadzania postępowania rozpoznawczego po jego prawomocnym zakończeniu (art. 523 k.p.c.). Stanowisko to wydaje się jednak dyskusyjne, gdyż właśnie nadmieniona odmiennność przemawiałaby za jej zbadaniem. W ten sposób badaniem objęto by całość postępowania cywilnego rozpoznawczego i rozprawa miałaby charakter kompleksowy, co wydatnie zwiększyłoby walor rozprawy tak z punktu widzenia teoretycznego, jak i praktycznego, zwłaszcza że, w moim przekonaniu, szersze ujęcie nie pociągnęłoby za sobą nadmiernego zwiększenia objętości dzieła.

Akceptując autorską koncepcję pracy i pomijając tym samym poczynione zastrzeżenie, należy stwierdzić, że jej konstrukcja jest przejrzysta i merytorycznie całkowicie uzasadniona.

Obejmuje pięć bloków tematycznych, w których zawsze występuje element ochrony praw człowieka. Praca jest przygotowana prawidłowo pod względem metodologicznym. Każdy rozdział kończy się konkluzjami, co nie przeszkodziło sformułowaniu ogólnego podsumowania w postaci „Wniosków końcowych”. Spis wykorzystanej literatury prawniczej liczy sobie ponad 400 pozycji. Znaczny odsetek tych pozycji dotyczy doktryny zagranicznej. Bardzo obszerny jest też wykaz orzecznictwa wykorzystanego i powoływanego w pracy. Obejmuje on decyzje Europejskiej Komisji Praw Człowieka i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, wyroki tegoż Trybunału, wyroki Trybunału Konstytucyjnego i Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz orzeczenia Sądu Najwyższego.

Należy podkreślić, że tzw. prace kwalifikacyjne są pracami naukowymi, z tego też względu ich treść stanowi przeważnie swego rodzaju sprawozdanie naukowe. Musi ono odpowiadać wszystkim wymaganiom metodologicznym i merytorycznym, a jako sprawozdanie naukowe powinno być sformalizowane. Z tego względu Habilitantka nie zaniechała użycia takich pojęć z zakresu metodologii nauk jak: cel rozprawy i powód jej opracowania, zagadnienia badawcze, hipotezy i metody badawcze. Pod względem metodologicznym praca nie budzi zastrzeżeń. Ocena ta odnosi się zarówno do sposobu skonstruowania hipotez badawczych, jak i dobierania oraz stosowania środków, za pomocą których poprawność tych hipotez podlegała zweryfikowaniu. Habilitantka z powodzeniem sprawdziła trafność wszystkich hipotez badawczych, w szczególności zaś generalną hipotezę pracy w postaci tezy, że w polskim porządku wewnętrznym powinien istnieć środek prawny pozwalający, w wypadku stwierdzenia przez ETPC naruszenia Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (dalej jako EKPC lub Konwencja), na ponowne zbadanie lub wznowienie postępowania w niektórych wypadkach tego naruszenia, a do którego doszło w ramach krajowego postępowania cywilnego, zwłaszcza jeżeli naruszenie to miało miejsce w wąskim zakresie. W konsekwencji wykazała, że istnieje potrzeba wprowadzenia *de lege ferenda* do kodeksu postępowania cywilnego, z pewnymi jednak zastrzeżeniami, podstawy wznowienia postępowania, pozwalającej na powtórne przeprowadzenie postępowania cywilnego, jeżeli jest to niezbędne w celu wykonania wyroku ETPC, mocą którego stwierdzono naruszenie art. 6 lub 13 Konwencji.

Podstawową metodą opracowania rozprawy była metoda dogmatyczna, obejmująca analizę stosownych norm prawa krajowego oraz zawartych w EKPC. W mniejszym stopniu zastosowano metodę prawnoporównawczą. Jak już nadmieniono, w szerokim zakresie

wykorzystano też praktykę orzeczniczą trybunałów i sądów.

Wracając zaś do kwestii struktury redakcyjnej rozprawy, należy podkreślić, że na początku rozważań merytorycznych, poprzedzonych zwyczajowym wstępem, Habilitantka przedstawia system ochrony praw człowieka utworzony w ramach Rady Europejskiej (rozdział I). W tej części rozprawy rozważono w płaszczyźnie proceduralnej i materialnoprawnej problematykę praw i wolności chronionych przepisami EKPC. Poza tym zanalizowano konwencyjny mechanizm ochrony praw człowieka i jeden z jego instrumentów, konkretnie, skargę indywidualną kierowaną do ETPC, a także przedstawiono zasadę subsydiarności w kilku jej przejawach. Niewątpliwie są to rozważania niezbędne dla zrozumienia istoty zagadnień objętych kolejnymi częściami pracy, które zostały poświęcone szeroko pojmowanym skutkom, jakie orzeczenia ETPC stwierdzające naruszenie Konwencji wywołują w polskim procesie cywilnym.

Podobny charakter mają rozważania zawarte w następnym rozdziale (II) dotyczącym relacji między konstytucyjnym systemem ochrony praw człowieka a ochroną tych praw przewidzianą w Konwencji. Habilitantka zaakcentowała w tym względzie zbieżność praw i wolności chronionych Konstytucją RP oraz EKPC, zwracając jednocześnie uwagę na możliwość odmiennego interpretowania tych aktów prawnych przez sądy rozpatrujące w procesie konkretne sprawy cywilne. Takie zagrożenie rzeczywiście istnieje, aczkolwiek nie bez znaczenia pozostaje tu dokonywania przez ETPC kontrola efektywności i skuteczności ochrony udzielanej w systemie prawa krajowego, w tym w orzecznictwie sądów cywilnych. Kwestia ta nie uszła uwadze Habilitantki w analizie przeprowadzonej w omawianej części pracy, a co więcej, zasadnie poświęciła jej cały następny rozdział. To rozdział III o tytule: *Oddziaływanie wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na polski porządek prawny*.

W rozdziale tym, mającym charakter w znacznej mierze porządkujący, Habilitantka zanalizowała wnikliwie i trafnie, aczkolwiek zwięźle (w wystarczającym zarazem stopniu), problemy łączące się z wykładnią EKPC stosowaną w orzecznictwie ETPC oraz z kwestią natury prawnej wyroków tego Trybunału, wskazując w tym zakresie na różne ich rodzaje. W związku z podjętą następnie problematyką związaną z koniecznością efektywnego wykonywania wyroków ETPC, Kandydatka w pierwszej kolejności poruszyła kwestię mocy wiążącej orzeczeń ETPC, w drugiej zaś - ich skutków w wymiarze indywidualnym i ogólnym.

Tym samym ujęcie omawianej w rozdziale trzecim problematyki można uznać za całościowe. Szczególne zainteresowanie wzbudza lektura fragmentu poświęconego podziałowi naruszeń praw chronionych przepisami konwencyjnymi na naruszenia o charakterze materialnym i procesowym oraz konsekwencjach tego podziału w odniesieniu do doboru właściwego środka prawnego w celu uczynienia zadość stwierdzonemu naruszeniu. Są to zaś rozważania, mimo ich kardynalnego znaczenia dla tytułowej problematyki, niejako wstępne, gdyż zasadnicza w tym względzie analiza została zamieszczona w dwóch kolejnych i zarazem ostatnich rozdziałach(IV i V). Finalizują one wszystkie wcześniejsze rozważania Habilitantki, stanowiąc ich logiczne i merytoryczne dopełnienie. Rozdziały te poświęcone zostały relacji wznowienie postępowania w świetle zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy Rec (2000) 2 dla państw członkowskich – polski proces cywilny (rozdział IV) oraz relacji ponowne zbadanie sprawy i prejudycjalność wyroków ETPC – polski proces cywilny (rozdział V). W ostatnim rozdziale zamieszczono też wnioski *de lege ferenda*. Są to bez wątpienia kluczowe rozdziały pracy. Habilitantka zawarła w nich także najwięcej sądów, które skłaniać mogą do twórczych przemyśleń. Inną kwestią jest, że Autorka rozprawy unika formułowania tez, które mogłyby prowokować do dyskusji. Takie mam przynajmniej wrażenie, gdyż osobiście nie znalazłem twierdzeń i wniosków, z którymi bym się stanowczo nie zgadzał. Mimo wszystko twórczy zapał Autorki wzbogacił pracę w tym zakresie i jednocześnie doprowadził do usunięcia stanu niepewności.

W obu finalnych rozdziałach pracy Kandydatka opiera swoje rozważania na szeroko wykorzystanym orzecznictwie ETPC, TK i SN, a dokonała tego zwłaszcza w aspekcie uchwały 7 sędziów SN z 30 listopada 2010 r., III CZP 16/10, mocą której przyjęto, że ostateczny wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w którym stwierdzono naruszenie prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd, zagwarantowanego w art. 6 ust. 1 konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej dnia 4 listopada 1950 r. w Rzymie (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.), nie stanowi podstawy wznowienia postępowania cywilnego. Dzięki temu pojawiające się w badanych obszarach normatywnych zagadnienia, wątpliwości i pytania, w tym dotyczące podstawowej kwestii w postaci braku w polskim systemie prawa procesowego cywilnego wyraźnej i bezpośredniej podstawy wznowienia postępowania w wypadku, gdy dojdzie w nim do naruszenia standardów konwencyjnych, znalazły pełne i miarodajne naświetlenie. Zostało ono poczynione, co szczególnie ważne, także na tle prawnoporównawczym oraz w kontekście zalecenia Rec

i zbyt lakoniczna. Należy jednocześnie zaznaczyć, że nie budzi wątpliwości, a wprost przeciwnie, samo zapatrywanie, iż istnieje potrzeba wprowadzenia *de lege ferenda* podstawy wznowienia, umożliwiającej ponowne przeprowadzenie postępowania cywilnego w sytuacji, w której jest to niezbędne w celu wykonania wyroku ETPC stwierdzającego naruszenie art. 6 lub 13 Konwencji. Waler tego stwierdzenia wydatnie zwiększa precyzyjne określenie kryteriów, które powinny zostać uwzględnione w znowelizowanej instytucji skargi o wznowienie postępowania (s. 374-375). Istotna jest przy tym uwaga Autorki, że uwzględnienie tych kryteriów ograniczy w znacznym stopniu zakres dopuszczalności wznowienia, co przecież niezmiernie ważne w aspekcie zachowania stabilności orzeczeń.

Mając na względzie powyższy stan rzeczy, należy całościowo stwierdzić, że monografia pt. *Stwierdzenie naruszenia Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i jego skutki w polskim procesie cywilnym*, opublikowana przez wydawnictwo Wolter Kluwer (znajdujące się w roku jej wydania w wykazie wydawnictw sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a PSWN), może być uznana za dzieło stanowiące osiągnięcie naukowe (habilitacyjne), o jakim mowa w art. 219 ust. 1 PSWN. Bez wątpienia udowodnioną przez Habilitantkę zasadniczą tezę o potrzebie wprowadzenia do kodeksu postępowania cywilnego odrębnej, związanej z wyrokiem ETPC, podstawy skargi o wznowienie postępowania, należy potraktować jako mającą znaczący wpływ na rozwój dyscypliny naukowej w zakresie nauk prawnych. Podjęty problem naukowo nie był bowiem monograficznie i kompleksowo rozpatrzony i rozwiązany, a dokonanie tego tak, jak to przedstawiono w recenzowanej książce przyczynia się do istotnej poprawy stanu wiedzy o obowiązującym w Polsce prawie postępowania cywilnego, a także przyczynia się do rozwoju prawa o postępowaniu cywilnym.

Dodajmy, że klarowność przekazu także nie nasuwa zastrzeżeń, a to dzięki temu, że praca nie jest treściowo rozwiekła, a pomiędzy jej fragmentami merytorycznymi zachowano właściwe proporcje. Zaletą pracy jest wreszcie dobrze dobrana i rzetelna dokumentacja. Obejmuje ona bogatą literaturę przedmiotu, tak krajową, jak i obcą, a także orzecznictwo ETPS, TK, SN i NSA. Opracowanie redakcyjne jest staranne, a błędy doprawdy nieliczne. Przykładowo, błędem jest określenie skargi kasacyjnej jako nadzwyczajnego środka odwoławczego (s. 313), aczkolwiek w polskiej doktrynie procesu cywilnego zgodnie zalicza się tę skargę do nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Charakter procesowy środków odwoławczych jest zupełnie odmienny. Uchybienie dostrzegłem też w spisie literatury (s. 379), w przypisach (s. 330 i nast.) oraz w samym tekście (s. 331) w odniesieniu do autora jednego z rozdziałów monografii poświęconej skardze nadzwyczajnej. Doszło do przekręcenia nazwiska

Bełczącki na Bęczałki.

III. Ocena innych osiągnięć naukowych

Powstaje teraz zagadnienie, czy na miano osiągnięcia stanowiącego znaczny i istotny wkład w rozwój nauk prawnych zasługują pozostałe przejawy wysiłku publikacyjnego dr Olgi Marii Piaskowskiej. W ramach przedłożonych do oceny osiągnięć naukowych, które, według Kandydatki, wypełniają ustawowe wymagania „znacznego wkładu w rozwój dyscypliny naukowej” i wykazują Jej „istotną aktywność naukową” przedstawiono m.in. dwie monografie, z których jedną stanowi opublikowana pod zmienionym tytułem rozprawa doktorska obroniona w 2013 r., dlatego też pomijam jej ocenę. Chodzi o wydaną w 2014 r. książkę zatytułowaną: *Znaczenie rozstrzygnięć administracyjnych w procesie karnym*.

Drugą z tych pozycji stanowi monografia pt. *Mediacja w postępowaniu cywilnym. Komentarz* (Wolters Kluwer 2017), którą Habilitantka zredagowała wspólnie z Katarzyną Antolak-Szymański. Skomentowała niej - i to obszernie - art. 10, art. 98³, 103¹, art. 104¹, art. 183⁵-183⁷, art. 183¹⁴-183¹⁵, art. 187 i art. 202¹ k.p.c., a zatem artykuły kodeksu postępowania cywilnego, które w całości lub w pewnym zakresie dotyczą mediacji. Ze względu na tego rodzaju stan rzeczy trudno zakwalifikować nadmiononą pozycję jako klasyczną monografię. Jest to bowiem w istocie praca o charakterze typowego komentarza do wybranych artykułów wskazanego kodeksu, co oczywiście nie umniejsza samo przez się wartości naukowej tego dzieła, zwłaszcza że omówiono przepisy obowiązujące w wersji znowelizowanej od dnia 1 stycznia 2016 r. Należy podkreślić, że w dacie opublikowania komentarz ten był jedną z pierwszych wypowiedzi doktryny, w ramach której szerzej rozważono problematykę nowej regulacji dotyczącej mediacji.

Z przedłożonego przez Habilitantkę wykazu osiągnięć naukowych po uzyskaniu doktoratu wynika, że poza omówionymi już pozycjami publikacyjnymi, Jej aktywność wydawnicza to 17 opracowań w pracach zbiorowych (częściowo we współredakcji), 10 mniej lub bardziej obszernych opracowań komentarzowych dotyczących kodeksu postępowania cywilnego i zarazem redakcja całości tych opracowań, 13 artykułów, a także współredakcja 2 książek. W sumie po uzyskaniu stopnia doktora Kandydatka do stopnia doktora habilitowanego opublikowała 40 prac naukowych.

Z autoreferatu i z przedłożonego przez Habilitantkę wykazu osiągnięć naukowych wynika, że rozważania dotyczące zagadnień związanych z mediacją kontynuowane były w publikacji *Wymóg z art. 187 § 1 pkt 3 k.p.c. w świetle braku obligatoryjności mediacji*,

zamieszczonej w księdze pamiątkowej prof. Tadeusza Wiśniewskiego (*Ius est a iustitia appellatum. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu*, M. Tomalak (red.), Wolters Kluwer 2017, s. 431-438), a następnie w kolejnych publikacjach. Zostały one zamieszczone w artykule: *Is mediation in civil disputes in Poland really voluntary? A few comments on the background of the solutions adopted in the Polish Code of Civil Procedure* (Quaderni di Conciliazione 2020/12, s. 245-259; tekst anglojęzyczny) i w artykule *Zarys odpowiedzialności kontraktowej mediatora* (Przegląd Prawa Handlowego 2018, nr 12, s. 22-29). W ostatnio wymienionej wypowiedzi rozpatrzono kwestię związaną z potencjalną możliwością poniesienia odpowiedzialności odszkodowawczej przez mediatora, nie mającego wykształcenia prawniczego, aczkolwiek w niektórych sporach cywilnych okoliczność ta może mieć w sposób istotny rzutować na treść uzgodnionej umowy.

Z kolei w tekście anglojęzycznym pt. *Posibilidades para el desarrollo de la mediación en Polonia durante la pandemia Covid-19* (Quaderni di Conciliazione 2020/13, s. 323-338) omówiono zagadnienie rozwoju instytucji mediacji w kontekście wielu zmian wprowadzonych w postępowaniu cywilnym na podstawie ustawy z 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (tekst jedn.: Dz.U. 2020, poz. 1842 ze zm.). Podzielić należy spostrzeżenie Kandydatki, że regulacja wprowadzana tą ustawą wzbudza wiele wątpliwości, w szczególności w aspekcie podstawowych zasad procesu cywilnego, zwłaszcza w odniesieniu do zasady jawności, a w konsekwencji także prawa do sądu.

W ramach aktywności publikacyjnej Habilitantki dostrzegalny jest szeroki i istotny obszar badawczy dotyczący przewlekłości postępowania sądowego, a więc pole badawcze związane z art. 6 EKPC. Jest to zatem zagadnienie zbieżne z tematyką rozprawy habilitacyjnej. Mimo tej zbieżności opracowania w tym zakresie mają charakter autonomiczny i mogą podlegać samodzielnej ocenie. W opracowaniach tych skupiono się na problematyce przewidzianych w art. 6 EKPC gwarancji dla przebiegu naszego procesu cywilnego z punktu widzenia rozsądnego czasu trwania postępowania. Jako pierwszoplanową w tym względzie pozycję Habilitantka zasadnie uznaje monografię *Przewlekłość postępowania w sprawach cywilnych* wydaną we współredakcji z K. Sadowskim w 2016 r. przez oficynę Wolters Kluwer. W kilku rozdziałach Jej autorstwa lub współautorstwa rozważono, przykładowo, tematykę związaną ze skutkami, jakie dla stron oraz ich postawy wobec postępowania cywilnego może pociągać za sobą niezrealizowanie postulatu szybkości postępowania (*Przewlekłość postępowania w aspekcie psychologiczny*, s. 15-18), zagadnienie dotyczące postaci działania

organu prowadzącego postępowanie cywilne przyczyniające się do przewlekłości tego postępowania (*Działanie podmiotu prowadzącego sprawę powodująca nieuzasadnioną zwłokę*, s. 58-63), a także problem znaczenia zawieszenia postępowania dla ewentualnego stwierdzenia jego przewlekłości (*Przewlekłość postępowania a czasowe wstrzymanie jego biegu*, s. 120-123; rozdział we współautorstwie z A. Rutkowską). W rozdziale III omawianej monografii zatytułowanym *Przewlekłość postępowania w sprawach cywilnych i sposoby jej zapobiegania* (s. 77-100, s. 104-105) rozważono znaczenie określonych czynności podejmowanych w toku spraw cywilnych dla przewlekłości postępowania w tych sprawach. Poruszono też ważne kwestie odnoszące się do organizacji postępowania cywilnego oraz jego modelu przyjętego w kodeksie postępowania cywilnego, a także zagadnienie dochodzenia od Skarbu Państwa przez stronę naprawienia szkody z tytułu przewlekłego postępowania oraz możliwość potraktowania orzeczenia stwierdzającego przewlekłość jako prejudykatu w procesie odszkodowawczym (*Orzeczenie uwzględniające skargę strony na przewlekłość postępowania jako prejudykat. Prawo do dochodzenia odszkodowania od Skarbu Państwa na zasadach ogólnych...*, s. 169-177). W omawianej monografii podjęto również problematykę przyznawania stronie odpowiedniej sumy pieniężnej na podstawie ustawy z 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (*Zasądzenie „ odpowiedniej sumy pieniężnej ”. Jej charakter i wypłata...*, s. 158-163). Zagadnienie to było pogłębiane w kolejnej publikacji, stanowiącej swego rodzaju odpowiedź na krytykę ETPC wobec praktyki orzeczniczej przyjętej przez krajowe sądy (*Problemy systemowe skargi na przewlekłość postępowania. Uwagi na tle wyroku pilotażowego ETPC z 7.07.2015 r. w sprawie Rutkowscy i inni v. Polska*, (w:) *Sine ira et studio. Księga jubileuszowa dedykowana Sędziemu Jackowi Gudowskiemu*, T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz (red.), Wolters Kluwer 2016, s. 1354-1360). Następnie zaś, wobec zmiany stanu prawnego, w dwóch rozdziałach zamieszczonych w publikacji pokonferencyjnej pt. *Przewlekłość postępowania sądowego*, Wolters Kluwer 2018 (red. O. M. Piaskowska i P.F. Piesiewicz). Chodzi o rozdziały pt. *Kwota bazowa należna za rok przewlekłości w orzecznictwie ETPC a nowe brzmienie art. 12 ust. 4 ustawy o skardze* (s. 93-109) oraz pt. *Instytucja przewlekłości postępowania. Wprowadzenie do problematyki* (rozdział we współautorstwie z P.F. Piesiewiczem, s. 13-20).

Na uwagę zasługuje także artykuł *Odrzucenie skargi na przewlekłość postępowania cywilnego a limine w świetle art. 1 ust. 3 ustawy o skardze*, który został zamieszczony w „Europejskim Przeglądzie Sądowym” (2018, nr 9, s. 19-25). Podjęta w nim problematyka ponownie dotyczyła znaczenia art. 6 EKPC w aspekcie rozsądnego terminu rozpoznania

sprawy oraz prawidłowości zastosowania art. 13 EKPC w odniesieniu do dostępności w polskim procesie cywilnym środka, jakim jest skarga na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki.

Do wskazanego cyklu tematycznego trzeba zaliczyć jeszcze dwie publikacje: *Prawo do sądu a oddalenie oczywiście bezzasadnego powództwa w świetle projektu zmian z 27.11.2017 r. do Kodeksu postępowania cywilnego* (Studia Prawnicze PAN 2018, nr 1, s. 29-46) oraz *Prawo do zawarcia związku jednopłciowego jako wyraz poszanowania prawa do ochrony życia prywatnego i rodzinnego*, (Przegląd Sądowy 2018, nr 5, s. 13-22; we współautorstwie z dr P.F. Piesiewiczem). W pierwszym z tych artykułów trafnie podkreślono konieczność restrykcyjnej wykładni art. 191¹ k.p.c. w celu niedopuszczenia do naruszenia prawa do sądu. W drugim z nich rozważono dyskusyjną i złożoną problematykę art. 8 EKPC oraz kwestię realizacji gwarantowanego w nim prawa w polskim porządku prawnym.

Kandydatka w autoreferacie wskazuje, że jej zainteresowania naukowe obejmujące problematykę procesową znalazły odzwierciedlenie m.in. w rozdziałach zamieszczonych w monografii *Skarga kasacyjna. Zażalenie do Sądu Najwyższego na podstawie art. 394¹ § 1' kpc* (D.E. Kotłowski, red., Wolters Kluwer 2016). Akcentuje zwłaszcza rozważania będące wynikiem badań przeprowadzonych w swoim czasie w Izbie Cywilnej Sądu Najwyższego, dotyczących rozpoznawania tego nowej wówczas instytucji zażalenia na tzw. orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji. Kandydatka rozważania w tym zakresie zawarła w czterech rozdziałach nadmienionej publikacji (*Zażalenie jako środek zaskarżenia*, s. 181-202; *Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne w modelu apelacji pełnej*, s. 203-225; *Postępowanie w sądzie pierwszej instancji*, s. 226-241) oraz *Postępowanie przed Sądem Najwyższym*, s. 242-246).

W *stricte* procesowym nurcie badawczym mieszczą się opracowane przez dr Olę Marię Piaskowską (częściowo tylko we współautorstwie z K. Panfil) fragmenty komentarzy do Kodeksu postępowania cywilnego (*Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz*, O.M. Piaskowska (red.), Wolters Kluwer 2020 oraz *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie nieprocesowe. Postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt. Postępowanie zabezpieczające. Komentarz*, O.M. Piaskowska (red.), Wolters Kluwer 2022). Chodzi więc o publikacje o walorze naukowym, a jednocześnie wielce przydatne dla praktyki sądowej. Szczególna wartość tych przedsięwzięć publikacyjnych wynika m.in. z faktu, że uwzględniają one nowości legislacyjne wprowadzone nowelą procesową z dnia 4 lipca 2019 r.

Śród innych wartosciowych i cechujacych sie nowoscia watkow rozwazonych przez Habilitantke nalezaloby wyroznic publikacje *Ustalenie danych osobowych sprawcy naruszenia dobr osobistych w Internecie celem dochodzenia ich ochrony w postepowaniu cywilnym* (Zeszyty Naukowe KUL 2018, nr 2, s. 277-289; we wspolautorstwie z dr Piotrem F. Piesiewiczem), w ktorej rozwazono istotne aspekty procesowe tytulowego zagadnienia, wazkiego z punktu widzenia spolecznego. W lacznosci tematycznej z tym artykulem pozostaje artykul *Problematyka naruszenia dobr osobistych w postaci czci a udostepnianie tresci pochodzacych od osob trzecich za posrednictwem hiperlinkow* (Zeszyty Prawnicze PAN 2018, nr 2, s. 91-114; we wspolautorstwie z P.F. Piesiewiczem).

Recenzujac dokonania naukowe Kandydatki, nie mozna pominalc artykulu dotyczacego zagadnienia miedziedziedzinnowego, ktorym jest relacja postepowania karnego i postepowania cywilnego zwiazana z art. 442¹ § 2 k.c. Jest to publikacja *Termin przedawnienia dla biegu roszczenia o naprawienie szkody wyrzadzonej czynem niedozwolonym w razie umorzenia postepowania karnego z uwagi na niepoczitalnosc sprawcy (uwagi na tle art. 442' § 2 k.c.)*, zamieszczona w Przeglądzie Sadowym 2018, nr 6, s. 30-41.

Na uwage zasluguje tez blok tematyczny laczacy sie z dydaktyka akademicka, w tym metodami nauczania prawa oraz rozwojem studiow prawniczych. W tym obszarze znajduja sie dwie obcojezyczne publikacje jak: 1) *Rethinking of law schools in times of systemic change. How to bring law school into twenty-first century? Polish perspective* (36ipnnK HayKOBHx npaub XapKiBCbKoro HapioHanbHoro negaroriuHoro ymBepcnTeTy iMeHi EC. CKOBopoan IipaBO 2019, Bnnyck 30, s. 126-15; *Zeszyty naukowe Charkowskiego Narodowego Uniwersytetu Pedagogicznego*; wspolautorstwo z P.E Piesiewiczem); 2) *Peer tutoring in clinical legal education as a learning community building method*, (The Law Teacher 2021; wspolautorstwo z P.F. Piesiewiczem oraz M. Bieleckim). Nalezy wymienic tez artykul pt. *Komunikacja interpersonalna w wirtualnej poradni prawnej. Zarys problematyki* (Klinika 2020-2021, nr 29-30, s. 3-8; wspolautorstwo z P.F. Piesiewiczem),

W autoreferacie podkreślono, że w omawianym bloku tematycznym dwa opracowania oczekują na publikację. Są to rozdziały w dwóch pracach zbiorowych: 1) *Ensuring access to legal information in the digital age as the implementation of the right of access to justice: Polish perspective on the impact on access to justice and legal education* (ukaze sie w *Teaching Legal Education in the Digital Age*, A. Thanaraj, K. Gledhill (red.), Routledge 2022; 2) *Schizophrenia and law teaching - rights and obligations of academic teachers towards students afflicted by the illness* (*Wellbeing and the Legal Academy*, E.J. Jones, C. Strevens

(red.), Springer 2022.

Na koniec należy wymienić kolejny artykuł w języku angielskim pt. *Tools for public health policy: nudges and boosts as active support of the law in special situations such as the CO VID-19 pandemic* (Globalization and Health 2021, Vol. 17, No 132; współautorstwo z J.M. Krawcem, P.F. Piesiewiczem oraz W. Białaszkiem). Habilitantka w autoreferacie podkreśla, że publikacja ta to nowy nurt badawczy dotyczący możliwości i zasad wykorzystywania narzędzi interwencji behawioralnej jako środków kształtujących polityki publiczne.

Należy podkreślić, że znakomita większość tekstów dr Olgi Marii Piaskowskiej – niektóre w języku angielskim - ukazała się w czasopismach oraz tomach zbiorowych o zasięgu krajowym, przy czym są to czasopisma oraz wydawnictwa naukowe o dużej renomie i wysoko punktowane w wykazie czasopism i wydawnictw Ministra Edukacji i Nauki. W odniesieniu do wskazanych wyżej kilku opracowań opublikowanych we współautorstwie, z oświadczeń współautorów wynika, że procentowy wkład autorski Habilitantki w opracowaniu koncepcji i zredagowaniu tekstu kształtował się w rozmiarze 50%. Opierając się dokonany przez Habilitantkę wyliczeniu punktacji (według właściwych wykazów obliczanych zgodnie z właściwymi wykazami Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, obecnie Ministra Edukacji i Nauki), obowiązującej w czasie ukazywania się poszczególnych publikacji uzyskała ona w latach 2016-2018 łącznie 171 punktów, natomiast w latach 2019-2021 łącznie 510 punktów, ogółem – 681 punktów. Wartości liczby cytowań ani innych informacji naukometrycznych nie podaję, ponieważ mimo próby ich znalezienia nie udało się mi ich pozyskać.

Konkludując, pozostały – obok pracy habilitacyjnej – cykliczny i niecykliczny dorobek naukowy należy uznać za cenny ze względu na urozmaicenie tematyczne, poziom naukowy (potwierdzony z jednej strony rangą i renomą wydawców, a z drugiej strony wysoką punktacją), zróżnicowanie form publikacyjnych i warsztat pracy (solidność i rzetelność metodologiczna). Generalnie sprawę ujmując, poziom tego dorobku ma wymiar habilitacyjny i zasługuje na miano osiągnięcia stanowiącego znaczny wkład w rozwój nauk prawnych.

IV. Współpraca międzynarodowa

Zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 3 prawa o szkolnictwie wyższym i nauce, także uczelniana współpraca międzynarodowa oraz działalność w innych – poza macierzystą – uczelnią stanowią istotną aktywność naukową uwzględnianą przy nadawaniu stopnia doktora

habilitowanego.

Z autoreferatu wynika, że Kandydatka z pewnością nie jest typem badacza, który uprawia tzw. krajową i zagraniczną turystykę naukową. Wynika natomiast, że i działalność naukowa w aspekcie międzynarodowym, a także krajowym wskazuje na Jej ustawiczne dążenie do powiększania kompetencji naukowej. Przejawy aktywności w tym zakresie widoczne są szczególnie we współpracy międzynarodowej z Uniwersytetem w Cagliari. Współpraca ta sprowadza się do dwóch głównych obszarów: mediacji jako instytucji służącej rozwiązywaniu sporów cywilnych oraz dydaktyki akademickiej. W pierwszym obszarze mieści się praca naukowa w zespole badawczych we współpracy z Uniwersytetem w Cagliari (*Università degli Studi di Cagliari, Sardinia, Włochy*) oraz prof. Carlo Pilia, a za jego pośrednictwem także z innymi ośrodkami w ramach grupy CUEMYC (ang. *The University Conference for the Study of Mediation and Conflict*); Została ona zainicjowana podczas wymiany akademickiej Erasmus+ w 2019 r. W jej ramach wspólnie realizowane i prezentowane są wyniki badań podczas konferencji naukowych oraz w publikacjach zamieszczanych na łamach czasopisma *Quaderni di Conciliazione* wydawanego w Cagliari. Sprawozdanie z jednej ze wspólnych konferencji naukowych ukazało się także w czasopiśmie polskim wydawanym przez Krakowską Akademię im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego: *Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały*. Chodzi o publikację autorstwa prof. Carlo Pilia, którą Kandydatka przetłumaczyła z języka włoskiego na język angielski (C. Pilia, *A European mediator for social inclusion*, *Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały* 2020, nr 2, s. 285-290). W ramach tej współpracy realizowane są także wspólne projekty dydaktyczne dla studentów Wydziałów Prawa obu Uniwersytetu Humanistycznospołecznego w Warszawie i Uniwersytetu w Cagliari.

Habilitantka współpracę międzynarodową realizuje również w ramach stowarzyszenia *The Association of Law Teachers*. Jej sfinalizowanie stanowią wystąpienia na licznych konferencjach międzynarodowych organizowanych przez członków stowarzyszenia z poszczególnych ośrodków oraz publikacje w czasopiśmie *The Law Teacher* i w monografiach wieloautorskich.

Po uzyskaniu stopnia doktora wystąpiła w charakterze promotora pomocniczego w zakończonym nadaniem stopnia doktora w 2019 r. przewodzie doktorskim mgr Małgorzaty Sobczak (temat rozprawy: *Przekształcenie spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu we własność*), której opiekunem naukowym i promotorem była dr hab. Agnieszka Góra-Błaszczkowska, prof. SWPS.

V. Wniosek końcowy

Biorąc pod rozwagę, pozytywną ocenę - merytoryczną i formalną - osiągnięcia naukowego w postaci rozprawy habilitacyjnej oraz pozostałego dorobku naukowego mającego w dużym zakresie charakter cykliczny, a także współpracę pozauczelnianą, w tym międzynarodową, stwierdzam, że w mojej ocenie Pani dr Olga Maria Piaskowska spełnia ustawowe wymagania stawiane kandydatom do stopnia naukowego doktora habilitowanego (art. 221 ust. 4 i 5 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce), dlatego też wnioskuję o dopuszczenie Jej do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Warszawa, 30 maja 2022 r.

Tadeusz Wiśniewski